

AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUSTARVE AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Esimerkkitapauksena humanistinen ja kasvatusala

Sari Miettinen

Kehittämishankeraportti
Lokakuu 2010

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) MIETTINEN, Sari	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	Päivämäärä 29.10.2010
	Sivumäärä 38	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUSTARVE AMMATTIKORKEAKOULUSSA. Esimerkkitapauksena humanistinen ja opetusala		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajankoulutus/ammattillinen erityisopettajankoulutus/opinto-ohjaajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) LEPPÄNEN, Anne		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kehittämishankkeen tarkoituksena oli selvittää aikuisopiskelijoiden ohjaustarvetta ammattikorkeakoulussa. Ohjaustarpeeseen korkeakouluasteella on viime aikoina kiinnitetty erityistä huomiota. Aikuiskoulutuksen ollessa ammattikorkeakouluissa kasvussa, on aikuisten erityislaatu oppijana ja heidän eriävät ohjaustarpeensa syytä huomioida.</p> <p>Kehittämishanketta varten haasteltiin kahta Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman aikuisopiskelijaryhmää sekä kahta Järjestö ja nuorisotyön (yamk) aikuisopiskelijaryhmää. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluna teemahaastatteluina.</p> <p>Ohjausta jäsennettiin hankkeessa aika-akselilla ennen opiskelua, opiskelun alkuvaiheessa, keskivaiheessa, loppuvaiheessa ja opiskelun jälkeen tapahtuva ohjaus sekä ohjauksen eri osa-alueiden, uraohjaus, opintojen ohjaus ja opiskelutaidot sekä kasvun ja kehittymisen ohjaus, avulla.</p> <p>Opiskelijoiden ohjaustarve jäsenyi eri tavoin opintojen eri vaiheissa. Ennen opintoja kaivattiin riittävää tiedotusta koulutuksesta internetin avulla ja työpaikoilla sekä realistista tietopakettia pääsykokeissa. Opintojen alussa korostui opiskelutaitojen ohjaaminen. Keskeistä alun ohjauksessa on tietotulvan ja kaaoksen välttäminen.</p> <p>Opintojen keskivaiheeseen toivottiin erityisesti motivoitua ja ohjauksen keskittymistä opinnäytetyöprosessiin sekä joustoja oppilaitoksen puolelta yllättävissä elämäntilanteissa. Ohjauksen alueena korostui henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvä ohjaus.</p> <p>Opintojen loppuvaiheessa ohjauksellista tukea toivottiin erityisesti lähijaksojen loppumisen jälkeen. Tärkeänä koettiin päätökseskustelu, jossa opintojen anti vedetään yhteen. Ohjauksen alueista korostui uraohjaus. Opintojen jälkeistä tiedottamista ei enää mielletty ohjaukseksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Aikuiskoulutus, ohjaustarve, elinikäinen oppiminen		
Muut tiedot		

Author(s) MIETTINEN, Sari	Type of publication Development project report	Date DDMMYYYY
	Pages 38	Language Finnish
	Confidential	Permission for web publication (X)
Title The Need for Guidance among Adult Students in the University of Applied Sciences . The Case Humanities and Education.		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Education College, Education in Guidance Counseling		
Tutor(s) LEPPÄNEN, Anne		
Assigned by		
Abstract The objective of this paper was to determine the need for guidance among adult students attending universities of applied sciences. Adult education is a growing field in universities of applied sciences. Therefore it is important to understand the special guidance needs of adult students. Two groups of adult students from the degree programme of Civic Activities and Youth Work and two groups of adult students from the master`s degree programme in NGO and Youth Work were interviewed for this development project. The interviews were executed as group interviews. Five different periods of guidance were analyzed: guidance prior to studies, in the beginning of the studies, in the middle of the studies, at the end and after the studies. Different fields of guidance were also analyzed: guidance for career, guidance for studies and guidance for growth and development. Students` needs for guidance proved to be different in different periods of the studies. Prior to the studies adequate information about the education was needed on the internet and in the working places as well as a realistic information package concerning the entrance exam. In the beginning of the studies there was a need for guidance in study skills. During this phase it is important to try to control the flood of information and avoid chaos. During the middle of the studies there was a need for motivation and guidance focused on the bachelor`s thesis process. Students also hoped for flexibility from the institution in different life situations. Guidance for personal growth was also highlighted in this part of the studies. At the end of the studies students hoped for support especially after the contact lessons. The guidance conversation at the end of the studies was considered very important. Career guidance was also highlighted. The information given after graduation was not considered guidance at all.		
Keywords Adult education, need for guidance, lifelong learning		
Miscellaneous		

Sisältö

1 JOHDANTO	2
2 OHJAUKSEN KÄSITTEESTÄ.....	4
3 OHJAUS AMMATTIKORKEAKOULUSSA.....	6
4 AIKUINEN OPPIJANA JA ELINIKÄINEN OPPIMINEN.....	10
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE.....	14
6 KEHITTÄMISHANKKEEN EMPIIRINEN TOTEUTUS.....	15
6.1 Haastattelut	15
6.2 Aineiston analyysi.....	16
7 OPISKELJOIDEN OHAJUSTARVE.....	17
7.1 Ennen opintoja.....	17
7.2 Opintojen alkuvaihe	18
7.3 Opintojen keskivaihe.....	22
7.4 Opintojen loppuvaihe ja työelämään siirtyminen	25
7.5 Ohjauksen sisällölliset alueet.....	27
8 POHDINTA	31
LOPUKSI.....	35
LÄHTEET.....	36
LIITE 1.....	38

1 JOHDANTO

Muutokset ravistelevat yhteiskuntamme rakenteita tuoden niin työelämään kuin koulutuspoliittiseen keskusteluun uudenlaisia haasteita. Koulujärjestelmän ollessa uudistusten alla, myös ohjaukselle asetetut haasteet ovat muuttuneet ja monipuolistuneet. Puhutaan ohjauksen uudesta identiteetistä (Lairio & Puukari 2001a, 3). Enenevässä määrin huomiota on kiinnitetty myös korkea-asteen opintojen ohjaukseen (Lairio & Penttilä 2007a).

Aikuisoppijat tuovat omat haasteensa koulutuksen kentälle. Aikuiskoulutuksen määrä ammattikorkeakouluissa on ollut kasvussa ja taloudellisen taantumien ja vaikean työllisyystilanteen aikana aikuiskoulutukseen hakeutuvien määrän voi olettaa entisestään lisääntyvän. Myös opintojen ohjauksessa aikuiskoulutettavien erilaiset tarpeet tulee huomioida. Pitkä työkokemus, mahdollinen alan perustutkinto ja opintoja varten tehdyt henkilökohtaiset satsaukset tekevät aikuisopiskelijasta vaativan opiskelijan, joka odottaa odotuksilleen vastinetta (Salminen 2003, 27-28).

Uusimpana ammattikorkeakoulujen järjestämänä tutkintoon johtavana aikuiskoulutusmuotona toimivat ammatilliset jatkotutkinnot (ylempi amk-tutkinto). Jatkotutkintokokeilu käynnistyi syksyllä 2002 kokeiluna sosiaali-, tekniikan ja liikenteen, kaupan ja hallinnon sekä terveydenhuollon aloilla (Salminen 2003, 28). Myöhemmin ylempään amk-tutkintoon tähtäävää koulutusta on laajennuttu uusille aloille. Humanistisen ja opetusalan ylempi ammattikorkeakoulu käynnistyi vuonna 2007 Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ja vuonna 2009 Mikkelin ammattikorkeakoulussa.

Tässä kehittämishankkeessa selvitetään aikuisopiskelijoiden ohjaustarvetta ammattikorkeakoulussa. Aineistona toimivat kahden kansalaistoiminnan ja nuorisotyön aikuisopiskelijaryhmän ja yhden ylempään amk –tutkintoon johtavan järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelman opiskelijoiden ryhmähaastattelut, jotka suoritettiin 2008-2009. Ohjaustarvetta jäsennetään kehittämishankkeessa aika-akselilla ennen opiskelua, opiskelujen alkuvaiheessa, keskivaiheessa, loppuvaiheessa ja

opiskelun jälkeen tapahtuva ohjaus sekä ohjauksen eri osa-alueiden: uraohjaus, opintojen ohjaus ja opiskelutaidot sekä kasvun ja kehittymisen ohjaus, avulla.

Kehittämishankkeesta saatuja tuloksia on tarkoitus hyödyntää Mikkelin ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman aikuiskoulutuksen kehittämisessä. Mikkelin ammattikorkeakoulutuksessa järjestetään tutkintoon johtavaa aikuiskoulutusta monimuoto-opintoina Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön (amk-tutkinto) sekä Järjestö- ja nuorisotyön (ylempi amk-tutkinto) koulutusohjelmissa.

2 OHJAUKSEN KÄSITTEESTÄ

Ohjaus on monimerkityksinen käsite eikä sen määrittäminen näin ollen ole helppoa. Ohjaukselle on annettu useanlaisia, toisistaan poikkeavia määritelmiä. Usein ohjauksen merkitystä on määritetty sen kontekstista käsin, jolloin yhteys määrittää sen, mitä kulloinkin ohjauksella tarkoitetaan. (Kasurinen 2004, 40.) Pia Lundbom (2009) on tehnyt tutkimusmatkan ohjauksen merkitykseen ja ohjaus hänen katsauksessaan määrittyy aina elokuvaohjauksesta nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen yhteisölliseen työhön. Tutkimusmatkan tuloksena Lundbom toteaa, että ohjauksesta ja sen tavoitteista puhuttaessa oleellista on määritellä se, mistä puhutaan. (Lundbom 2009, 68).

Vanhalakka-Ruoho määrittelee ohjauksen kokonaisvaltaiseksi, holistiseksi yksilön auttamiseksi ja hänen kehityksensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi. Ohjaus on selkeästi eri asia kuin opettaminen, vaikka opettajat ohjausta usein tekevätkin. Ohjauksen määritelmissä näkyy usein ohjauksen prosessinomaisuus. Näin ohjausta voidaan tarkastella oppilaitoksessa esimerkiksi aikajatkumolla opintojen alkuvaiheen ohjaus, keskivaiheen ohjaus ja loppuvaiheen ohjaus. Prosessinomaisuus näkyy myös ohjaajan ja ohjattavan suhteessa, joka on ohjauskertojen myötä kehittyvä suhde. Vuorovaikutussuhde korostuu ohjauksessa. (Kasurinen 2004, 41.)

Lairio ja Puukari määrittelevät artikkelissaan ohjauksen ”*suhteellisen lyhytkestoiseksi ihmisten väliseksi teoriapohjaiseksi prosessiksi, jossa perustaltaan psyykkisesti terveitä ihmisiä autetaan ratkomaan kehityksellisiä tai tilannesidonnaisia ongelmiaan*” (Lairio & Puukari 2001a, 9). Tämä määritelmä rajoittaa ohjauksen ajallista kestoa. Ohjaus keskittyy tiettyyn tilanteeseen ja sillä on ajallisesti alku- ja päätepisteensä. Ohjaus kohdentuu tyypillisimmillään psyykkisesti terveisiin ja erottuu näin terapeuttisista suhteista. Ohjauksen ja terapian suhde voi olla kuitenkin epäselvä. Ammattitaitoinen ohjaaja tunnistaa ohjauksen rajat ja tarvittaessa ohjaa ohjattavaa eteenpäin ongelmien niin vaatiessa.

Lairion ja Puukarin määritelmä korostaa myös ohjauksen teoriapohjaa. Professionaalisen ohjaajan toiminta kiinnittyy johonkin käyttöteoriaan, josta ohjauksessa käytetyt menetelmät nousevat. Ammattitaitoinen ohjaaja on koulutuksensa kautta kykenevä auttamaan ohjattavaa. Ohjaus voi olla muutosta,

kasvua, prosessia tai tulosta riippuen siitä, onko kyseessä tietyn tilanteen vai kehitysvaiheen ongelma, johon ohjauksellista ratkaisua haetaan.

Holistisessa ohjauksen mallissa ohjaus jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen: opiskelijan kasvun ja kehityksen tukeminen, opintojen ohjaus ja ura- ja elämänsuunnittelu. Kasvun ja kehityksen tukeminen tarkoittaa psykososiaalista tukea ja oppilashuoltotyötä. Se toimii ennalta ehkäisevänä ja korjaavana työnä lähinnä lasten ja nuorten kehitykseen liittyvien ongelmien ehkäisyssä. kasvun ja kehityksen tukea mietittäessä tarkastelun kohteeksi tulee koko oppilaitoksen toimintakulttuuri ja ilmapiiri. (Kasurinen 2004, 40-43.)

Elinikäisen oppimisen elinehtona on, että opiskelijat oppivat tuntemaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa opiskelijana sekä etsimään itsenäisesti tietoa eri lähteistä. Tämän vuoksi opiskelijoiden opiskelutaitojen ja –menetelmien ohjaus on keskeinen ohjauksen osa-alue. Oppimaan oppimisen taidot muodostuvat sekä taidoista että asenteista ja uskomuksista, jotka liittyvät oppimiseen. (Kasurinen 2004, 43.)

Nivelvaiheissa valintoja tehdään liikaa mielikuvien varassa (Kasurinen 2004, 43). Postmodernissa maailmassa yhden polun uravaihtoehdot eivät enää päde, vaan ihminen joutuu punnitsemaan ratkaisujaan useamman kerran työikänsä aikana. Tämän vuoksi ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus korostuu nyky-yhteiskunnassa laajentuen lapsuuden ja nuoruuden nivelvaiheista koskemaan myös aikuisikään. Aikuisopiskelijan ohjaus ei niinkään ole yksiselitteisesti määriteltävissä, mutta yhtenä perusmäärityksenä voidaan käyttää kolmijakoa: opiskelijan tukemista ja auttamista hänen opiskeluprosessissaan, ammatillisessa kehittymisessään ja elämäntilanteessaan.

Ohjaus on myös yhteistyötä (Pajarinen 2004). Toteutuakseen tarkoituksenmukaisella tavalla, ohjauksen tulisi oppilaitoksessa olla porrastettu prosessi, johon osallistuu koko oppilaitos ja jossa jokaisella on oma pätevyysalueeseen perustuvat tehtävänsä. Jotta tämä saataisiin onnistumaan, ohjauksen käsitteestä ja tavoitteesta tulisi olla oppilaitoksessa yhtenäinen käsitys (Kasurinen 2004, 44).

3 OHJAUS AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Korkeakoulujen ohjaustarpeeseen on viime vuosina kiinnitetty perus- ja toisen asteen rinnalla enenevässä määrin huomiota (esim. Lairio & Penttilä 2007a). Ohjuksen tarve on tullut esiin niin kansainvälisissä suosituksissa kuin suomalaisessakin koulutuspolitiikassa. Ohjauksen tarve liitetään kansainväliseen liikkuvuuteen ja elinikäisen oppimisen ideologiaan. Opiskelun tehostaminen, opiskeluaikojen lyhentäminen ja keskeyttämisen vähentäminen ovat keskeisiä teemoja myös korkea-asteella. Keskeisenä keinona edellä mainittuihin nähdään juuri ohjauksen kehittäminen ja tehostaminen. (Lairio & Penttilä 2007, 7a.)

2000-luvulla opintojen ohjauksen kehittäminen määriteltiin yhdeksi keskeisistä korkeakoulujen toiminnan kehittämiskohteista. Ammattikorkeakoulussa opintojen ohjausta kehitettiin määrätietoisesti muun ammattikorkeakoulun kehittämisen kanssa. Monissa ammattikorkeakouluissa nykyiset opintojen ohjauspalvelut perustuvat keskiasteen koulutuksen uudistukseen 1980-luvulla, jolloin opintojen ohjaus tuli lakisääteiseksi peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa. Samalla koulutettiin oppilaanohjaajia ammatillisiin oppilaitoksiin ja ammattikorkeakoulukokeilujen käynnistyessä vuonna 1992 monet oppilaanohjaajat siirtyivät ammattikorkeakouluihin hoitamaan opintojen ohjaustehtäviä. (Moitus ym, 2001, 17-18.)

Valtioneuvoston ammattikorkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen tavoitteiden mukaan jokaisen ammattikorkeakoulun tulee tähdätä tutkintoon johtavan koulutuksen kansainvälisesti korkeaan tasoon. Koulutuksen entistä korkeampi laatu on asetettu lähtökohdaksi korkeakoulujen rakenteellisessa kehittämisessä. Yhtenä laadun keskeisenä mittarina toimii opiskelijoiden saamien ohjauspalvelujen kehittäminen. (Markkula 2006,9.)

Opetusministeriön kehittämissuunnitelmassa (Koulutus ja tutkimus 2007-2012) todetaan, että *syrjäytymisen vähentämiseksi ja koulutusjärjestelmän tehokkuuden kasvattamiseksi kaikkien koulutusasteiden läpäisyä tulee parantaa ja keskeyttämistä vähentää*. Yhdeksi keinoksi keskeyttämisen vähentämisessä esitetään muun muassa opinto-ohjauksen kehittämistä ja opiskelun henkilökohtaistamista. Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen kohdalla esitetään läpäisyn painoarvon lisäämistä.

Osaavan työvoiman saatavuuden ja koulutusjärjestelmän tehokkuuden näkökulmasta keskeiseksi nousee myös koulutukseen käytetty aika. Opetusministeriön tavoitteena onkin koulutusaikojen lyhentäminen kaikilla koulutussektoreilla. Myös aiemmin opitun tunnustaminen nousee esiin opetusministeriön suosituksessa. Tähän pyritään valmistelemaan opetusministeriön ja korkeakoulujen yhteistyönä alakohtaiset suositukset. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012.)

Opetusministeriön kehittämissuunnitelmakaudella 2007-2012 ammattirakenteen ennustetaan muuttuvan voimakkaasti. Tämän johdosta uudelleenkoulutus nähdään edellytyksenä menestymiseen työmarkkinoilla. Koulutusjärjestelmän haasteena onkin antaa yksilöille valmiuksia osaamisen kehittämiseen ja kohdentaa tarjontaa siten, että ammatinvaihtoa tukevaa koulutusta on riittävästi tarjolla. Tämä kohdistaa kehittämispaineita erityisesti aikuisten koulutukseen. Samalla nuorten koulutusvalintojen tulisi olla sellaisia, että niistä on hyvät edellytykset siirtyä sekä työelämään että myös jatko-opintoihin. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012,28.)

Ammattikorkeakoulujen ohjausta opetusministeriön selvitys esittää joustavoitettavaksi siten, että se mahdollistaa tutkintotavoitteiden puitteissa resurssien kohdentamisen vapaasti nuorten tai aikuisten tutkintoon johtavaan koulutukseen. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ohjausjärjestelmät tullaan esityksen mukaan uudistamaan painottaen opetuksen ja tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta. Ohjauksen osana kehitetään korkeakoulujen toiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden seuranta ja siihen liittyvä palautemenettelyä. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012,36.)

Korkeakoulujen arviointineuvosto toteutti vuosina 2000-2001 projektin, jonka tarkoituksena oli tukea opinto-ohjauksen kehittämistä korkea-asteella. Arviointiryhmä teki projektin tulosten perusteella suosituksia kansallisille ammattikorkeakouluille ja yliopistoille ohjauksen kehittämisestä. Keskeisimmät suositukset olivat seuraavanlaisia:

- 1) Ohjauksen lähtökohtana tulee olla opiskelijan vastuu omista opinnoista ja koulun vastuu koulutuksen ja opinto-ohjauksen järjestämisestä siten, että opiskelijan on mahdollista rakentaa itselleen mielekäs tutkinto mielekkäässä ajassa.

- 2) Ohjauspalvelut tulisi järjestää porrastetusti siten, että jokaiselle opiskelijalle on järjestetty minimiohjauspalvelut ja tämän lisäksi ohjausta tarpeen mukaan.
- 3) Ohjauksen tulee kattaa opintojen eri vaiheet (ennen opintojen alkua, alku, keskivaihe, opinnäytetyön vaihe sekä työelämään siirtyminen) sekä ohjauksen eri osa-alueet (oppimisen ja opiskelun ohjaus, ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä ohjaus sekä persoonalliseen kehittymiseen liittyvä ohjaus). Huomiota tulee kiinnittää erityisesti henkilökohtaisen opintosuunnitelman laadintaan ja seurantaan ja ryhmä- ja verkko-ohjausta tulee tehostaa.
- 4) Opettajan ja opiskelijan välinen vuorovaikutus on oppimisen kannalta keskeistä. Henkilökohtaiseen ohjaukseen tulee olla mahdollisuus.
- 5) Opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä opiskelijatutoroiden koulutusta tulee kehittää ja siihen resurssoida.
- 6) Oppilaitoksen tulisi laatia kokonaisstrategiaansa perustuva opintojen ohjauksen suunnitelma, jossa on määritelty ohjauksen tavoitteet ja sisällöt. Ohjauspalvelujen koordinoitua, tiedottamista ja arviointia tulee lisätä.
- 7) Opintojen ohjauksen teoreettisia malleja ja ohjauksen palvelujärjestelmien kehittämistä tulisi tutkia.
- 8) Opetusministeriö voisi nostaa opintojen ohjauksen yhdeksi keskustelun kohteeksi tavoite- ja tulossopimusneuvotteluissa. (Moitus ym. 2001.)

Arviointineuvoston projektin tehtävänä oli myös selvittää, miten korkeakoulut tulkitsevat ohjauksen käsitteen. Ammattikorkeakouluissa ohjauksen tulkittiin käsittävän opintoasiain toimiston palvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, koulutusalojen ohjauspalvelut, kansainvälisten asioiden toimiston palvelut sekä opiskelijaterveydenhuollon palvelut. Yliopistojen määritykset ohjauspalveluista olivat pitkälti samansuuntaiset. Korkeakouluissa nostettiin myös keskeiseksi ohjauksen määrän ja opiskelijan autonomisuuden välinen suhde. Opiskelijan itseohjautuvuutta ja autonomisuutta tuli niiden mukaan kunnioittaa ja liiallinen ohjaus voitiin tulkita holhoamisena, toisaalta liiallinen opiskelijan itseohjautuvuuden korostaminen voitiin nähdä opiskelijan ohjauksellisena heitteille jättönä. Moituksen ym. raportin perusteella voidaan todeta, että ohjauksen käsitteestä ei ole vielä olemassa, ainakaan projektin aikana, 2000-luvun alussa, yhteistä tulkintaa korkeakoulukentällä. (Moitus 2001, 23-24.)

Opintojen ohjaus on monella tapaa uusien haasteiden edessä myös korkeakouluissa. Nyky-yhteiskunnalle ominainen jatkuva muutosprosessi näkyy niin koulutuksessa, työtehtävissä kuin yksilön sosiaalisessakin elämässä. Informaatioteknologian hyväksikäytön myötä tiedon tulva ja yksilön tietoisuus omista valinnanmahdollisuuksistaan ovat kasvaneet entisestään. Työn ja työtehtävien uudelleen määrittymisen myötä koulutusta ja koulutusjärjestelmiä on pyritty kehittämään siten, että tutkinnot antavat aiempaa laajemman pätevyyden yksittäisen ammatin tai työtehtävän sijaan. Tästä huolimatta uudelleen kouluttautumisen tarve lisääntyy. Muutosprosessi on vaikuttanut myös opintojen ohjaukseen kysyntään; ohjauksen tulisi kattaa niin opiskelun, ammatillisen suuntautumisen kuin myös elämänhallinnan kysymykset. (Moitus ym 2001.) Muutosprosessi lisää myös tarvetta tarkastella aikuiskoulutusta ja sen erityispiirteitä yhtenä kasvavana koulutusmuotona. Opetusministeriön selvityksen mukaan pitkällä aikavälillä korkeasteen koulutuksen tarpeen arvioidaan muun muassa väestön koulutustason nousun myötä korostuvan. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012, 27.)

4 AIKUINEN OPPIJANA JA ELINIKÄINEN OPPIMINEN

Aikuiskoulutuksen tarjonnan tavoitteena on luoda työikäiselle väestölle hyvät mahdollisuudet osaamisen kehittämiseen työssään, parantaa ammatinvaihdon edellytyksiä ja nostaa aikuisväestön koulutus- ja osaamistasoa. Tarjonnalla turvataan myös ikääntyvän aikuisväestön sivistyksellisiä tarpeita. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012, 27.) Edellä mainittu on opetusministeriön selvityksen esitys aikuiskoulutuksen tarpeesta. Aikuiskoulutus nähdään siis keskeisenä koulutusmuotona niin yhteiskunnallisten muutosten kuin elinikäisen oppimisen ideologiankin myötä.

Elinikäinen oppiminen on tullut keskeiseksi yhteiskunnalliseksi haasteeksi myös kansainvälisesti. Jatkovaa kouluttautumista pidetään tärkeänä osana täysivaltaista aikuistumista, persoonallinen kehittyminen henkilökohtainen kasvu ja itsensä toteuttaminen kuuluvat itsestään selvyytensä myös aikuisikään ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Jatkovasta kouluttautumisesta on tullut elämäntapa. (Onnismaa 2004, 84.)

Elinikäisen oppimisen termillä viitataan elämän ajan jatkuvaan aktiiviseen opiskelu- ja oppimisprosessiin, jolle on tyypillistä kokemusten kautta tapahtuva toiminta- ja ajattelutapojen muutos (Pajarinen ym 2004, 11). Elinikäisessä oppimisessa voidaan Onnismaan (2004, 85-86) mukaan erottaa kaksi erilaista diskurssia: taloudelliseen kilpailuun perustuva ja sivistys- ja tasa-arvoajatteluun perustuvan diskurssi. Yleisessä koulutuspoliittisessa keskustelussa ollaan siirrytty sivistys- ja tasa-arvoajattelusta kohti taloudellisen kilpailun korostamista. Sillä, mihin diskurssiin koulutuspoliittisissa linjauksissa vedotaan, on merkityksensä myös niihin satsauksiin, joita aikuiskoulutukseen ollaan halukkaita tekemään.

Käsitys elinikäisestä oppimisesta on johtanut myös työelämässä olevien aikuisten ohjaustarpeiden korostumiseen ja erilaisten ohjauksellisten toimenpiteiden kehittämiseen heidän tarpeisiinsa. Ohjausta tarvitaan esimerkiksi silloin, kun aikuinen reagoi äkilliseen elämänmuutokseen hakeutumalla uudelle uralle tai hankkimalla

lisäkoulutusta. Osaamisen kehittäminen ja sitä tukeva ohjaus edistää osaltaan työikäisten työhyvinvointia ja työssä jaksamista. Työttömän aikuisen ohjaustarpeet liittyvät ennen kaikkea syrjäytymisen ehkäisyyn ja sitä kautta osallisuuden vahvistamiseen. Ohjauksessa keskitytään koulutukseen ja työelämään liittyvien kysymysten ohella laajempiin, koko elämää ja elämänhallintaa koskeviin kysymyksiin. Ohjaus toteutuu parhaimmillaan moniammatillisena yhteistyönä, joka edellyttää usean eri tahon toimenpiteitä ja toimintojen koordinoitua. (Lerkkanen & Virtanen 2005, 36-41.)

Aikuiskoulutuksen merkitys ja opiskelijamäärät alkoivat vahvasti nousta ammattikorkeakouluissa 1990-luvun lopulla ja 2000 –luvun alkupuolella tutkintoon johtavassa aikuiskoulutuksessa. Tutkintoon johtavan koulutuksen ohella järjestetään 20-40 ov:n laajuisia erikoistumisopintoja ja lyhyempiä täydennyskoulutuksia. Tutkintoon johtavassa koulutuksessa on taustalla aiempi alan tai lähialan tutkinto, joka korotetaan ammattikorkeakoulututkinnoksi. (Salminen 2003, 24-28.)

Se, että aikuisilla on takanaan työkokemusta, asettaa haastetta koulutukselle. Koulutettavana voi olla alan pitkäaikaisia asiantuntijoita Keskeyttämisen yleinen syy ammattikorkeakoulussa onkin selvityksen mukaan ollut pettymys koulutuksen laatuun suhteessa siihen uhrattuun aikaan ja panostuksiin (Salminen 2003, 28).

Aikuisen opiskelijan jatkokoulutustarpeisiin vastaaminen, ammattikorkeakoulujen jatkotutkinto, eli ylempi ammattikorkeakoulututkintokokeilu käynnistyi vuonna 2002 sosiaali- ja terveysalalla, tekniikan ja liikenteen alalla, kaupan ja hallinnon sekä terveydenhuollon aloilla. (Salminen 2003, 28.) Sitten jatkotutkintojen määrää on laajennettu, humanistisella ja opetus- ja kulttuurialalla jatkotutkinto saatiin vuonna 2007. Jatkotutkinto edellyttää suoritettua ammattikorkeakoulututkintoa tai muuta soveltuvaa korkeakoulututkintoa ja sen jälkeen vähintään kolmen vuoden työkokemusta alalta.

Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto täydentää koulutustarjontaa ja ihmisten oppimismahdollisuuksia eri elämänvaiheissa ja toteuttaa näin elinikäisen oppimisen ideologiaa. Se myös poistaa umpiperän ammatilliselta koulutukselta tarjoten yliopistolle rinnakkaisen jatkokoulutusmahdollisuuden. (Salminen 2003, 28-31.) Jatkotutkintojen sitoumus työelämäläheisyyteen ja opiskelijoiden työelämän kehittämiseen sekä opiskelijan oman työn kehittämiseen tuo omat haasteensa opintojen ohjaukselle. Ammatillisen jatko-opinon suorittajat ovat ikään kuin

tienraivaajia työelämässä uuden tutkinnon myötä. Ammatillisten jatko-opintojen tulisi tarjota uudenlaista kehittävää työtettä ja sekä uudistaa työelämää. Opintojen ohjauksen organisoinnissa onkin näin otettava myös työelämä uudella tavalla huomioon.

Aikuisten koulutusta suunniteltaessa pedagogisilla ratkaisuilla on keskeinen merkitys. Aikuisten erilainen oppimisen tukeminen ja motivaation säilyttäminen on keskeinen ohjauksellinen haaste. (Salminen 2003, 31.) Aikuisten oppimisessa heidän elämän- ja työkokemuksensa tulee valjastaa uuden oppimisen edistäjäksi. Toisaalta aikuisten kohdalla kyseessä voi olla myös poisoppimisesta vanhojen, totuttujen käytäntöjen hylkäämisestä ja vaihtamisesta uudensuunnauksiin. Tämä ei käy aina helposti. Aikuisten aiemmat kokemukset oppimisesta, etenkin kouluoppimisesta ovat aina vaikuttamassa siihen, millaisin tuntein ja ennako-odotuksin aikuinen tulee oppimistilanteeseen. Uudensuunnauksen oppimiskokemuksen omaksuminen vanhan, behavioristiselle oppimiskokemukselle perustuneen oppimiskäsityksen tilalle voi olla vaikeaa. Myös käsitykset itsestä oppijana saattavat olla esteenä aikuisen uudelle opiskelu-uralle. Aiemmasta opiskelusta saattaa toisilla jo olla aikaa. Aikuisten elämäkokemusten varanto, elämäntilanteiden moninaisuus, elämäntilanteiden aikana hankitut oppimiskokemukset ja mahdollisen perheellisuuden sekä toimeentulon tuomat rajoitteet asettavat aikuisen oppijana erityislaatuiseen asemaan (Pajarinen 2004, 19).

Salminen (2003,31-33) mukaan oppimisen laatua voidaan parantaa siirtämällä vastuuta selkeästi oppijalle itselleen ja laatiessa oppimistehtävistä sellaisia, että ne painottavat omakohtaista prosessointia. Aikuisoppijan aiempi osaaminen tulee valjastaa käyttöön tiedostetummin. Oppimisessa tulee pyrkiä ammattikorkeakoulupedagogiikan mukaiseen itseohjautuvuuteen.

Aikuisten oppimisen ohjaamisessa tärkeältä näyttäisi sekä mahdollisuus itsenäisyyteen että toisaalta mahdollisuus ohjaukselliseen tukeen ja ryhmätoimintaan. Aikuisten kohdalla Onnismaa painottaa ohjauksen painopisteen siirtämistä perinteisestä ura- ja opintojen ohjauksesta yleisen elämänsuunnittelun lähestymistavaksi, jolloin opiskelua sekä työtä ja uraa pohditaan suhteessa muihin hyvän elämän kriteereihin. Aikuisten ohjaukseen sisältyy opinto- ja ammatinvalinnan ohjaus, urasuunnittelu, työnohjaus, johtaminen ja konsultointi. (Onnismaa 2004, 82-83.)

Onnismaa näkee, että ohjaus voi parhaimmillaan tukea aikuista ristiriitaisissa tilanteissa, tarjota mahdollisuuden aikaan, huomioon ja kunnioitukseen ja paikata työelämän murroksesta johtuvaa ”arvokkuusvajetta”. Aikuisten ohjauksessa on näin ollen Onnismaan mukaan pitkälti kyse valtauttamisesta ja yksilön toimijuuden korostamisesta sekä henkilökohtaisten päämäärien tunnistamisesta. Kyse on identiteettineuvotteluista, joiden päämääränä on uuden luottamuksen syntyminen. Menetelmänä tällaisessa ohjauksessa Onnismaa näkee dialogisuuden. Dialogisuus on vastavuoroista puhetta ja kuuntelemista, jossa ennalta tiedettyjä vastauksia ei ole olemassa. Ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutus nousee näin ohjaustilanteen keskiöön . (Onnismaa 2004, 90-92.)

Aikuisille suunnatun ohjauksen pyrkimyksenä on, että aikuiselle syntyy henkilökohtainen suhde opiskeluun. Ohjaajan tarkoituksena on auttaa opiskelijaa ohjaamaan itse itseään eri tilanteissa keskustelun avulla. Opiskelun henkilökohtaistamisessa opiskelija ottaa opiskelunsa omaan haltuunsa. (Pajarinen 2004, 17-18.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää aikuisopiskelijoiden ohjaustarpeita ammattikorkeakoulussa. Kehittämishanke kohdentuu humanistisen ja opetusalan opiskelijoihin, kansalaistoiminnan ja nuorisotyön sekä järjestö- ja nuorisotyön (ylempi amk-tutkinto) koulutusohjelmien tutkintoon johtaviin koulutuksiin. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus aloitettiin Mikkelin ammattikorkeakoulussa vuonna 2009. Ensimmäiset kyseisen alan jatkotutkinto-opiskelijat valittiin Humanistiseen ammattikorkeakouluun vuonna 2007. Uuden koulutusohjelman kohdalla ohjaukselliset tarpeet nousevat erityisen mielenkiintoiseksi.

Opiskelu on prosessi, joka koostuu erilaisista vaiheista opintopolulla. Keskeistä on, että opiskelija saa riittävää ohjausta kaikissa opintojen vaiheissa. (Lairio & Rekola 2007, 109.) Tämän kehittämishankkeen empiiristä toteuttamista on jäsennetty opintopolun eri vaiheiden: ennen opiskelua, opiskelun alku, opiskelun keskivaihe, opiskelun loppuvaihe ja työelämään siirtyminen, kautta. Toisena jäsennysperustana ovat toimineet ohjauksen eri osa-alueet: opiskelutaidot ja opintojen edistäminen, opiskelijan ammatillisen kasvun edistäminen eli uraohjaus ja kasvun ja kehittymisen tukeminen.

Lairion ja Penttilän (2007b, 171) mukaan empiiristä tutkimusta tarvitaan opiskelijoiden omasta merkityksenannosta opiskelulle sekä ohjaukselle. Tämä kehittämishanke vastaa omalta osaltaan tähän tarpeeseen. Sen tuloksia pyritään ensisijaisesti hyödyntämään Mikkelin ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön sekä järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelmien aikuiskoulutuksen kehittämisessä.

6 KEHITTÄMISHANKKEEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

6.1 Haastattelut

Kehittämishanketta varten haastateltiin kahta Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman aikuisyhteisöpedagogiopiskelijaryhmää sekä kahta järjestö ja nuorisotyön koulutusohjelman (ylempi ammattikorkeakoulututkinto) opiskelijaryhmää. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman toinen opiskelijaryhmä koostui opintojen puolivaiheessa olevista opiskelijoista (2. vuosi) ja toinen ryhmä koostui opintojen alkuvaiheessa olevista opiskelijoista (1.vuosi). Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelman (ylempi amk-tutukinto) opiskelijoiden molemmat ryhmät olivat toisen vuoden opiskelijoita. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelman opiskelijoiden haastattelu oli erityisen keskeistä tämän työn tekijän oman työn kehittämiseksi, sillä haastattelut toteutettiin keväällä 2009 ja syksyllä 2009 alkoivat ensimmäiset järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelman opinnot Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Haastattelun näkemyksiä oli siis tarkoitus käyttää hyväksi uuden koulutusohjelman suunnittelussa.

Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina opiskelijoiden opiskelupaikkakunnilla (Helsingissä ja Mikkelissä) opiskelujen välisillä tauoilla. Ne kestivät keskimäärin yhden tunnin ja ne nauhoitettiin. Haastatteluryhmät koostuivat neljästä tai viidestä opiskelijasta, jotka kaikki olivat saman vuosikurssin opiskelijoita. Ryhmähaastattelun etuna pidetään sitä, että se mahdollistaa vapaamman asetelman tutkimukseen ja tuo esiin paremmin kulttuurisia merkityksiä. Toisaalta ryhmän sisäinen dynamiikka vaikuttaa myös osaltaan siihen, mitä ryhmässä puhutaan, ja tämä voi toimia myös ehkäisevänä elementtinä (Kitzinger 1994). Oli todennäköistä, että kunkin ryhmän opiskelijat jakoivat saman kulttuurisen ymmärryksen opiskelustaan, koska he edustivat samaa vuosikurssia, vaikka käsitykset ja mielipiteet erosivatkin toisistaan osittain.

Ryhmähaastattelua on kritisoitu muun muassa siitä, että se aiheuttaa samaa mieltä-efektiä ja hiljaisempien mielipiteet jäävät helposti sanomatta (Kitzinger 1994). Haastatteluissa kaikkien mielipiteet tulivat esille. Tämän voi katsoa johtuvan osittain siitä, että alan opiskelijat lähtökohtaisesti ovat melko verbaalisia ja ulospäin suuntautuvia. Samaa mieltä-efektiä saattoi ilmetä jossain määrin, yhden mielipide

ruokki toisia jakamaan mielipiteen ja jatkamaan ajatusta eteenpäin. Toisaalta tämä mahdollisti vapaamuotoisemman haastattelutilanteen ja innosti opiskelijoita jatkamaan teemojen asioita ajatuksellisesti pidemmälle.

Haastattelutyypinä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelu mahdollistaa yksityiskohtaisten kysymysten sijasta keskittymisen tiettyihin keskusteluteemoihin, mikä tekee haastattelutilanteesta epävirallisemman tuo tutkittavien oman äänen paremmin esille. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat ja asioille antamat merkitykset korostuvat. Teemahaastattelussa korostetaan erityisesti haastateltavien elämysmaailmaa ja heidän näkemyksiään tilanteista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen on viime aikoina kiinnitetty huomiota (esim. Nissilä, Lairio & Puukari 2001). Haastateltavista ryhmistä kaksi koostui sekä miehistä että naisista, kahdessa oli mukana ainoastaan naisia. Sukupuolijako noudattaa humanistisen ja opetusalan opiskelijoiden sukupuolijakaumaa: valtaosa alan opiskelijoista on naisia. Toisaalta kehittämishankkeessani sukupuolta ei ole ohjaustarvetta kartoitettaessa otettu huomioon, vaikkakin sillä saattaisi ohjaustarpeen kannalta merkitystä ollakin (vrt. esim. Markkula 2006).

6.2 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin haastattelurungon (liite 1) mukaisesti teemoittelemalla. Aineistosta etsittiin opiskelijoiden näkemyksiä ohjauksen tarpeesta ennen opintoja, opiskelujen alkuvaiheessa, opintojen keskivaiheessa, loppuvaiheessa ja siirtyessä työelämään. Toisena haastattelun teemana ja aineiston jaotteluperusteena käytettiin ohjauksen kolmiportaisuutta: opiskelutaidot ja opintojen edistäminen, opiskelijan ammatillisen kasvun edistäminen eli uraohjaus ja kasvun ja kehittymisen tukeminen. Tulosten esittämisessä käytetään autenttisia sitaatteja todentamaan aineistosta tehtyjä päätelmiä. Sitaatin lopussa on sulussa amk-opiskelija silloin, kun kyseessä on kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opiskelija ja opiskelija yamk silloin, kun kyseessä on järjestö- ja nuorisotyön (yamk) opiskelija.

7 OPISKELIJOIDEN OHAJUSTARVE

7.1 Ennen opintoja

Opintojen ohjaus voidaan aloittaa jo ennen opintoja (ks. esim. Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004). Työvoimapalvelujen ohjauksessa korostuu uraohjaus. Tämä onkin keskeinen osa ohjausjärjestelmää, sillä opiskeluun liittyviä valintoja on todettu tehtävän liikaa mielikuvien, ei faktatiedon pohjalta (Kasurinen 2004, 43). Uusien opintojen aloittaminen toimii siirtymävaiheena ihmisen elämässä ja ohjausta tulisi erityisesti kohdentaa yksilön nivel- ja siirtymävaiheeseen. Mahdollisimman tarkka informaatio alasta sekä opiskelujen sisällöstä ja opiskelutavoista ehkäisee opintojen pitkittymistä ja keskeyttämistä (Kasurinen 2004, 48-50).

Ohjaus ennen opintojen alkua lähestyy myös koulutuksen markkinointia. Mitä paremmin oppilaitos pystyy markkinoimaan ja tekemään tunnetuksi oppilaitostaan ja siellä opiskeltavia aloja, sitä paremmat mahdollisuudet opiskelijalla on tehdä arvioita opiskelualan ja –paikan soveltuvuudesta hänelle. Tässä hankkeessa selvitettiin myös, miten tietoisia opiskelijat olivat opiskelupaikasta ennen opintojaan ja mitä kautta he saivat tietoa oppilaitoksesta ja –alasta. Erityisesti tämä seikka nousee keskeiseksi järjestö- ja nuorisotyön ylemmän tutkinnon kohdalla, koska koulutusohjelma on ollut olemassa vain muutaman vuoden.

Ylemmän amk-tutkinnon opiskelijat olivat hyvin tietoisia koulutusohjelmasta ja he olivat myös itse aktiivisesti hakeneet tietoa koulutuksesta muun muassa netistä. Tietoa oli saatu työn kautta, koska työskenneltiin alalla. Into jatko-opiskeluun oli kova ja koulutuksen alkamista oli jo odoteltu. Sama päti osittain alemman amk-tutkinnon kohdalla. Myös aiemmat opinnot saattoivat toimia innoittajana opintojen jatkamiselle.

Odotin jo tätä. Olisin ollut motivoitunut suorittamaan terveystalankin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, mutta koska olen yhteisöpedagoi, niin se oli tämä. (yamk-opiskelija)

Kun oli ne erikoistumisopinnot, niin sen jälkeen alko oottaa, et missä alkaa, alkaako Niittylahessa vai alkaako Mikkelissä ja se joka alkaa ensin ni siihen haetaan. Oli ihan selvä että haetaan. (amk-opiskelija)

Tietoa koulutuksesta oli tullut myös kotiin lähetettyjen mainosten sekä alalla opiskelleiden tuttavien kautta ja alan koulutuspäiviltä. Ylipäätään oltiin sitä mieltä, että tietoa koulutuksesta oli saatu ennen opintoja riittävästi, jotta päätös opiskeluun hakeutumisesta oli voitu tehdä. Hakukriteereistä toivottiin enemmän ja selkeämpää tietoa.

Ja sit kun mä soitin tänne, ni sai jo puhelimesta niin hyvää palautetta, tai tietoo tästä. Hyvin palveltiin. Ja kannustettiin sitten niinku hakemaan (amk-opiskelija)

Ennen valintoja pidettävässä valintatilanteessa voidaan myös ohjata koulutusvalintaa ja valintakokeisiin voidaan näin liittää ohjauksellisuutta. (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004.) Infotilaisuutta, jossa alaa ja opiskelua avattaisiin, toivottiin. Toisessa koulutuksessa tällainen olikin järjestetty valintakokeen yhteyteen.

Sellainen yhteinen aloitussessio, jossa kerrotais, mistä on kyse, vois olla paikallaan. (yamk-opiskelija)

Toisaalta myös ajateltiin, että valintakokeet eivät ole tilanne, jossa ohjausta edes kuuluisikaan saada.

Mä olin sillee orientoitunut, et nyt meistä niinku otetaan kaikki irti ja katotaan mitä me ollaan miehiämme ja naisiamme. Kyl siltä osin vastas täysin odotuksia. (yamk-opiskelija)

Voidaan ajatella, että opiskelemissa olevien opiskelijoiden kohdalla ohjaus ja tiedonta ennen opintojen alkua on ollut onnistunutta, koska opiskelijat ovat ylipäätään hakeutuneet opiskelemaan. Jos ohjaustarvetta ennen opintojen alkua haluttaisiin selvittää tarkemmin, tulisi kohdejoukkoa laajentaa. Myös koulutuksen keskeyttäneet voisivat antaa tärkeää informaatiota siitä, miten jo ennen opintojen alkua tarjottu ohjaus olisi voinut auttaa heitä uravalinnassa.

7.2 Opintojen alkuvaihe

Opintojen ohjauksen on sanottu perinteisesti korostuvan opintojen alkuvaiheessa. Ohjauksen painottuminen alku- ja loppuvaiheeseen opintoja on jopa nähty ongelmana (Kasurinen 2004, 41). Markkulan (2006, 78) tutkimukseen osallistuvat opiskelijat

olivat kuitenkin kaikkein tyytyväisimpiä opintojen alkuvaiheessa saamaansa ohjaukseen.

Tämän kehittämishankkeen haastateltavien näkemykset alkuvaiheen ohjauksen riittävydestä vaihtelivat. Sekä ylemmän tutkinnon että alemman amk-tutkinnon opiskelijoilla oli näkemyksiä, joiden mukaan ohjausta alussa oli saatu riittävästi. Ylemmän tutkinnon opiskelijoilla oli näkemyksiä, joiden mukaan aikaa alun orientaatioon käytettiin runsaasti.

Minulla on semmonen kuva, että sain riittävästi tietoa. (amk-opiskelija)

No me ainakin hirveen paljon käytettiin aikaa siihen.... (yamk- opiskelija)

Toisalta meillähän oli yksi lähikerta pelkästään sitä opiskeluihin orientoitumisa, kaks päivää käytettiin pelkästään siihen. (yamk-opiskelija)

Aikuisopiskelijoiden erilaiset ohjaustarpeet tulevat esille Pajarisen, Puhakan ja Vanhalakka-Ruohon (2004) selvityksessä. Myös tämän hankkeen haastatteluissa oli eriäviä näkemyksiä ohjaustarpeen riittävydestä ja laadusta. Kun toisten mielestä alussa ohjaukseen olisi tarvinnut käyttää aikaa enemmän, toiset kokivat opiskeluun orientoitumisen hieman junnaavana.

No oishan sitä oikeesti halunnu päästä jo itse asiaankin, mut mä luulen, et me ei ois päästy mihinkään asiaan, jos ei oltais käyty sitä tavallaan, kun se oli sen yhteisöllisyys teeman alla, ni oli vähän kiire siihen, itellä oli kiire. (yamk-opiskelija)

Se ihan ärsytti, kun itellä alko olla selvä, niin toiset alko kysellä sitten. (amk-opiskelija)

Opiskelun alussa etenkin aikuisopiskelijoiden motivaatio ja odotukset tulevia opintoja kohtaan ovat korkealla. Niinpä tärkeää näyttäisi olevan myös se, että itse opiskeluasiaan päästään suhteellisen nopeasti, kuten edellä mainitusta sitaatista käy ilmi. Alun ohjauksen ja opiskeluun orientaation sekä itse opintojen aloittamisen

välinen suhde on näin ollen tasapainoiltava asia, jossa ohjaajan sekä opettajien kannattaa ole herkkänä kulloisenkin opiskelijaryhmän tarpeille.

Aikuisopiskelijoiden opinnot järjestetään usein monimuoto-opiskeluna, mikä tarkoittaa sitä, että opinnot on mahdollista suorittaa työn ohella. Tämä tarkoittaa käytännössä noin kerran kuukaudessa intensiivisiä lähijaksopäiviä. Lähijaksojen intensiivisyys asettaa myös ohjaukselle haasteensa. Opinnot on saatettava etenemään kohtuullisen nopeaan tahtiin, tietyt asiat on ehdittävä hoitaa tiettyillä lähijaksoilla ja opiskelijat eivät lähijaksojen välillä ole tavoitettavissa yleensä muutoin kuin puhelimen tai sähköisten viestimien välityksellä. Opintojen intensiivisyys voi aiheuttaa myös ohjaukseen kiireen tuntua. Kiire ei kuitenkaan hyödytä parasta mahdollista asioiden omaksumista.

Sitä tuli kerralla liian paljon hirveellä vauhdilla, tuntu että oli kauhee kiire johonki, ei kerkee mitenkään sulattamaan niinku siinä ajassa. (amk-opiskelija)

Semmonen kaaosmainen tunne siitä valtavasta tietomäärästä. (amk-opiskelija)

Siihen pitäis semmonen rauhallinen tatsi löytää, enemmän aikaa ilmeisesti. (amk-opiskelija)

Must tuntuu et siinä sais olla se kaks päivää (alkuorientaatiota),ni sit ne, jotka ei oikeesti tajuu, ni nekin tajuais, ni enemmän aikaa. (amk-opiskelija)

Sellanen tuli vaan mieleen, et vaikka sitä antais siinä alussa kuinka paljon sitä ohjausta ja tietoo, ni ei ne kaikki pysy opiskelijan päässä kuitenkaan. Kun sitä tulee niin paljon uutta yhdellä kertaa. (yamk-opiskelija)

Asiasisällöllisesti alun ohjaus painottuu pitkälti opiskelutaitoihin ja oppimaan ohjaukseen sekä käytännön opiskeluasioihin. Nämä näyttäisivät olevankin juuri niitä asioita, jotka opiskelijaa alussa mietityttävät ja joihin ohjausta kaivataan. Myös käytännön asioihin, jotka liittyvät opiskelijaksi siirtymiseen, toivottiin informointia.

Ainakin se, että kun ite koki vähän sekavuutta siin, että mitä on hyväksilukuja ja mitä nyt pitää tehdä. Ni se on varmasti aikuisopiskelijalla se hässäkkä, kun tietää, että jotakin on, mitä on työelämässä tehny, niin ne korvaavuudet, et millä tavalla mitäkin saa, ni se on ehkä isoin asia, mikä aiheutti hämmennyksen. (Amk-opiskelija)

Aikuisopiskelijalle virtuaaliset oppimisympäristöt, jotka eri koululaitoksissa ovat yleistyneet, voivat tuottaa ongelmia. Niitä kohtaan on usein myös ennakkopelkoja. Virtuaalisten oppimisympäristöjen neuvonnan ja ohjauksen ajankohta jakoi opiskelijoiden mielipiteitä.

Sit siihen oppimisjärjestelmään, tähän oppimisympäristöön, pitäis heti iskeä. Jotenki se tuntu pelottavalta, ni se pistää pään kyllä niin sekasin. (amk-opiskelija)

Ensin kaikkee muuta, niinku keskustelemalla ja sit vasta tietokoneelle. (amk-opiskelija)

Hyvänä alun vaiheen ohjausmuotona opiskelijat pitivät jokaiselle jaettavaa infokansiota. Kansioon on kerätty kaikki keskeinen opiskeluun ja opiskeluympäristöihin liittyvä informaatio ja ohjeistus. Kansioon on helppo palata aina myöhemmin ja aikuisopiskelijoilla konkreettinen kansio toimii myös niillä opiskelijoilla, joilla on ennakkoluuloja sähköisiä informaatiovälineitä kohtaan.

Tuo kansio, kun siinä on sitä matskuu, ni se on tosi hyvä, mut ehkä sinne vois enemmänkin tunkee sitä. Havainnollistas vielä selkeemmin, et mitä on moodlessa (virtuaalinen oppimisympäristö) ja mitä asiassa (opiskelijareksiteri) ja... (amk-opiskelija)

Kansiokaan ei näyttänyt sopivan kaikille oppijoille, vaan erilaisia tapoja oppia korostettiin.

Kaikki on niin erilaisia oppijoita. Siinähan se näkyikin se meidän persoonallisuuksien ero, et mulle oli siinä kansiossa ihan liian paljon tietoo, minä taas omaksun eri tavalla, mulle se rautalankamalli, se hitaasti ja rauhallisesti puhuminen, mulle mennee parhaiten se. (amk-opiskelija)

Must tuntuu, et sitä alkuhässäkkää on vaan siedettävä. (amk-opiskelija)

Henkilökohtaisen ohjauksen tarve tuntui opiskelijoilla olevan suuri. Myös opintojen alkuvaiheessa on ohjaksellisia tarpeita, johon toivottiin henkilökohtaista ohjausta. Haasteeksi monimuoto-opiskelijoiden kohdalla henkilökohtaisessa ohjauksessa tulee aika. Kaikkien tulisi saada henkilökohtaista ohjausta muutaman lähipäivän aikana. Jos

ohjauksesta vastaa tutoropettaja, joka mahdollisesti myös opettaa, ajan löytäminen kaikille voi olla mahdotonta. Tilannetta vaikeuttaa se, että alussa opettaja ei voi tuntee opiskelijoita ja tätä kautta suunnata ohjausta sitä eniten tarvitseville.

Siihen pitäisi saada sitä yksilöllistä ohjausta. (amk-opiskelija)

Sen muistan, että ootin, et milloin pääsee Sarin (tutor-opettaja) luo. Et saa ajan sinne. (amk-opiskelija)

Ammattikorkeakoulussa korostetaan opiskelijan opintojen henkilökohtaistamista ja opiskelijan omaa vastuuta oman opintopolkunsa rakentamisessa. Ohjauksen tulisi olla ohjaamista siihen, että opiskelija miettii omat tavoitteensa opiskeluille ja ottaa näin omat opintonsa haltuunsa. Opiskelijat tulee ohjata oman henkilökohtaisen polun löytämiseen. Tähän voidaan käyttää esimerkiksi kirjallista hops-tehtävää, jossa opiskelija pohtii omia motiivejaan ja tavoitteitaan opinnoille. Pajarisen, Puhakan ja Vanhalakka-Ruohon (2004, 78-79) selvityksessä osalle opiskelijoista henkilökohtainen opiskeluohjelma oli jäänyt alkuvaiheen lomakkeiden täytöksi. Toisille henkilökohtainen opiskeluohjelma oli merkinnyt useita tapaamisia opiskelijan ja vastuupettajan kanssa sekä jäsentänyt opiskeluprosessia ja ammattiin sekä työhön suuntautumista. Tämän hankkeen haastatteluissa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tekeminen korostui positiivisena asiana.

Mun mielestä oli hyvä semmonen oman orientaation aloittaminen heti. Se autto, se hops-tehtävä. (amk-opiskelija)

7.3 Opintojen keskivaihe

Opintojen keskivaihe jää usein ohjauksessa alun ja lopun ohjausta vähäisemmäksi (Kasurinen 2004, 41). Tämä on erityisen ongelmallista siksi, että opintojen keskivaihe näyttää sisältävän usein opiskelijan kannalta kriisivaiheen, jolloin opiskelumotivaatio hiipuu ja keskeyttämistä harkitaan helposti.

Tällä hetkellä (keskivaiheessa) tuntuu, ettei oo niin täpinöissään. Tarvitsis jonkun piristysruiskeen tai motivoinnin. Ei viittis sitä lopputyötä aloittaa. Joku motivaation puute on. Se on aika monella. (amk-opiskelija)

Mä luulen et nyt on se raskain vaihe, alku oli jotenki sitä tutustumista ja tehtävät tuli tehtyy jotenki hirveen helposti mut nyt tuntuu jotenki sillai semmoselta kiireeltä suoraan sanoen. (yamk-opiskelija)

Opinnäytetyö näyttää tämän kehittämishankkeen tulosten perusteella olevan se, johon opiskelu keskivaiheella kilpistyy. Myös ohjaukselliset tarpeet liittyvät pitkälti siihen. Opiskelijat puhuivat paljon erilaisista vaikeuksista liittyen juuri lopputyöhön.

Mua henkilökohtaisesti hiukan lopputyö arveluttaa.... (amk-opiskelija)

Et lopputyön lopullinen aihe. Et mua ainakin henkilökohtaisesti jeesais, jos mä tietäisin, et lokakuun tuohon päivään mennessä mun pitää ihmisille lähettää (lopullisen aiheen suunnitelma). (amk-opiskelija)

Itellä on ainakin se opinnäytetyö tällä hetkellä (opintojen puolivälissä suunnilleen), mihin tarviis sitä ohjausta. (yamk-opiskelija)

Jaana Markkulan (2006, 80) tutkimuksessa opinto-ohjaajat, kuraattorit ja vastuopettajat nostivat keskivaiheen opintojen keskeisiksi ohjauksellisiksi haasteiksi elämäntilanteeseen liittyvät kysymykset, henkilökohtaiset ongelmat ja oppimisvaikeudet. Myös tämän kehittämishankkeen haastateltavat toivoivat enemmän henkilökohtaista ohjausta myös opintojen keskivaiheeseen.

Semmosta yksilöllistä tsekkausta, et missä vaiheessa kukin on. (amk-opiskelija)

Ainakin tsemppausta tarvii hirveesti tässä vaiheessa. (yamk-opsikelija)

Omalta osaltani se vaihe (keskivaihe) on semmonen epämiellyttävä. Täytyis olla aika paljon suoritteita ja tehtäviä. Tehtävät oon omalta osaltani jättäny aika lailla taka-alalle, mut se on semmonen painolasti. (yamk-opsikelija)

Pajarisen, Puhakan ja Vanhalakka-Ruonon (2004, 81) mukaan opiskelijoiden kokemat hjaustarpeet liittyvät keskivaiheella sisällölliseen puoleen ja työssä oppimiseen, oppimisvaikeuksiin.

Markkulan (2006, 77-83) tutkimuksessa opiskeluaikaisiin kriiseihin ja ongelmiin ei ole saatu ohjausta kuraattorien, opinto-ohjaajien ja vastuopettajien mukaan.

Opiskelijat itse totesivat, että opinnäytetyön aiheen valintaan ja opinnäytetyön tekemiseen, työelämään ja urasuunnitteluun ei saatu ohjausta tarpeeksi. Ongelmallista ohjauksen puute juuri keskivaiheella kyseisillä alueilla on siksi, että juuri puolivälissä opinnoissa kriisejä tulee keskimääräisesti eniten.

Meille tuli kriisi ekan neljänneksen jälkeen. (yamk-opiskelija)

Haastatellut peräänkuuluttivat joustoja ja erilaisten elämäntilanteiden huomioimista etenkin opintojen keskivaiheella. Elämäntilanteet saattavat opintojen aikana vaihdella alun tilanteesta ja tämä vaikuttaa opiskelijan kykyyn opiskella. Joustot nähdään yhtenä tukitoimena tällaisissa tilanteissa.

Mut tuntuu, et tässä vaiheessa vaaditaan myös enemmän joustavuutta kun alussa, kun on alkanu valkenemaan, et mitä kaikkee tää opiskelu vaatii, ni joutuu tekemään erilaisia ratkaisuja. (yamk-opiskelija)

Mut täälläkin on ymmärretty se, et alussa oli et kaikki pitää olla näin, näin, mut ehkä nyt sit ku tää ei oo se ihmisten koko elämä, ni kaikki vaikuttaa kaikkeen, ni sit on pystytty tekee niitä joustoja. (yamk-opiskelija)

Pajarisen, Puhakan ja Vanhalakka-Ruohon (2004) tutkimuksessa aikuisopiskelijat nostivat vertaistuen merkityksen keskeiseksi opintoja tukevaksi tekijäksi. Vertaistuki korostui myös tämän kehittämishankkeen haastatteluissa. Opintojen puolivälissä epäviralliset kuppikunnat ovat jo muodostuneet ja opiskelijat tuntevat toisensa niin, että vertaistuki voi toimia opiskelijoiden omaehtoisuuden avulla ilman virallista koulun järjestämää toimintaa. Pohdittavan arvoinen asia kuitenkin on, voiko koululaitos olla tukemassa tämän vertaistuen muodostumista.

Jos mä en kävis täällä (lähijaksoilla) ni en mä sais tehtäviä tehtyä. Tää on se yks perseeseen potkimisen paikka, nää kaverit täällä kans. Kyllä mussa sen verran kilpailuhenkee on että, ku kaveri tulee, et on saanu pisteet siitä tehtävästä ni, et en mä vielä oo palauttanu... se kuulostaa kauheen raadolliselta, mut jos se toimii, ni turha tulla sanoo, et vääränlainen motiivi. Lopputulos ratkasee. (amk-opiskelija)

Mehän ollaan saatu ne tsempparit toisistamme. Niinku semmosta, et kun nyt tuntuu et on hirveesti kaikkee tähän jaksoon ja pitäis tehdä sitä ja sitä ni sit toinen laittaa tekstarii, et mä oon tässä vaiheessa, ni sit tuli semmonen et kyllä määkin. Ja missä vaiheessa oot? ja et nyt on valmis ja nyt on valmis. Skoolattiin toinen toisessa paikassa ja toinen toiseissa paikassa!(amk-opiskelija)

Kehittämiskohteena toivottiin enemmän vertaistuellisia keskusteluja, joissa voitaisiin purkaa useampien jakamaa keskivaiheen opintojen ahdistusta. Myös ymmärrystä toivottiin koulun puolelta.

En mä muuta tiija mikä se tuki siinä käytännössä voisi olla kun että ymmärretään. Ehkä se, että me jaetaan muutkin sitä samaa asetelmaa, siitä voitais keskustella ihan vaan vertaistuellisessa mielessä, ettei tuu väärinkäsityksiä tästä tilanteesta. (yamk-opiskelija)

Tehtävien vaativuus alkoi opintojen keskivaiheella tuntua joistakin opiskelijoista raskaalta. Uskottiin, että asioiden ennakoinnilla voitaisiin auttaa paineiden kasautumista.

Et mitä vois ajatella, ni tulevasta jaksosta vaikka joku pieni ennakointi, et mitä se tuo tullessaan, et katottais vähän jo sinne eteenpäin (yamk-opiskelija)

7.4 Opintojen loppuvaihe ja työelämään siirtyminen

Loppuvaiheessa ohjaukseen yleensä kiinnitetään jälleen oppilaitoksen osalta enenevässä määrin huomiota. Lähinnä valmistumiseen ja opintojen loppuun saattamiseen liittyvät kysymykset korostuvat. Pajarisen, Puhakan ja Vanhalakka-Ruohon (2004) tutkimuksessa todetaan, että loppuvaiheen ohjaus saa huomiota erityisesti rehtorien ja johtajien taholta työelämään siirtymisen ja jatkokoulutuksen kysymysten myötä. Myös opettajat kiinnittävät opintojen loppuvaiheessa huomiota työllistymiseen sekä lopputyön loppuun saattamiseen (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004, 82). Tässä kehittämishankkeessa arvioita lopun vaiheen ohjauksesta hankaloitti se, että opiskelijat eivät vielä olleet tässä vaiheessa. Joitakin näkemyksiä kuitenkin esitettiin siitä, millaisia ohjauksellisia tarpeita vielä uskottiin olevan edessä.

Missä mennään-keskustelu. Se vois motivoida, jos opettaja laittais vaikka sähköpostia et ooks sä tehny mitään. (amk-opiskelija)

Lopussa vois olla se aika, missä katsottais, et miten tää aika meni ja mitä ehkä tän jälkeen. (yamk-opiskelija)

Tärkeää tuntuu olevan käydä loppukeskustelu oman tutor-opettajan tai vastaavan kanssa, jonka kanssa ohjauksellinen suhde on muodostunut läpi opintojen kestäväksi. Henkilökohtaisuus korostuu siis tässä ohjaustarpeessa.

Nimenomaan se ois tärkeätä, et se keskustelu käytäis niitten ihmisten kanssa, jotka ihan oikeesti tietää meidät tässä. Sullahan menee hirveesti resurssia, jos sä jollekin uudelle ihmiselle avaat ihan kaiken. (yamk-opiskelija)

Lopussa tarvetta on kokonaisuuden arvioinnille. Ohjauksen tehtävä voisi olla auttaa opiskelijaa kokoamaan ajatuksiaan suhteessa opintoihin ja sen antiin sekä siihen, mikä vaikutus opinnoilla on hänen tulevalle työuralleen. Koontikeskustelun apuna voi käyttää portfolioa tai sen voi järjestää muuten. Tärkeää kuitenkin tuntuu olevan, että tällainen lopetus suoritetaan yhdessä.

Opinnäytetyö on vielä loppuaikanakin aihe, joka vaatii paljon ohjauksellista tukea.

Mut muuten tässä loppuvaiheessa, tuntuu et sen on enemmän sen opinnäytetyön kans painiskelua. painopiste siirtyy niinku opolta sinne (opinnäytetyön ohjaukseen) (amk-opiskelija)

Ne just ne opinnäytetyön ohjaajat on hirmu tärkeet. ne vie niinku eteenpäin. Se on niinku heistä kiinni, tsemppaus. (amk-opiskelija)

Yhelle sun toiselle vois tulla semmonen tilanne, et siitä opinnäytetyöstä vois tulla jotain semmoista valtavan suurta, et millä tavalla rajata, et kaikkee ei maailmassa tarvii ratkaista. (yamk-opiskelija)

Myös lopun käytännön järjestelyt kiinnostavat opiskelijoita sekä jatkomahdollisuudet opintojen jälkeen.

Mitä se tarkoittaa sitten näin loppuvaiheessa, kun saa todistuksen ja valmistuu niin mitä se tarkoittaa? Onko meillä jokin todistuksenjakotilaisuus?(amk-opiskelija)

Ne jatkokoulutusjutut? (amk-opiskelija)

Se on niinku teiltä (tiedotus jatkokoulutuksesta) sitä, et pysytään kärryillä, et mitä kaikkee on. En mä nyt sanois, et sen nimi on ohjaus. (yamk-opiskelija)

Edellisessä katkelmassa käydään keskustelua siitä, mitä ohjauksella tarkoitetaan.

Opintojen jälkeistä tiedottamista ja neuvontaa ei enää mielletä ohjaukseksi.

Tsemppausta toivotaan loppuvaiheessakin.

Se perseelle potkiminen ei sais vähentyä. Et tästä niinku pari pykälää eteenpäin ollaan huomattavasti lähempänä loppua. Se (valmistuminen) on oikeesti niinku mahollinen. (amk-opiskelija)

Opiskelijat kokevat kriittiseksi vaiheeksi sen, kun lähijaksot loppuvat ja opinnoissa on jäljellä enää itsenäistä työskentelyä. Tämä on katkosvaihe, jolloin opinnot helposti tyssäävät, koska koulun ja opiskelijatovereiden tuki ei ole enää niin konkreettisesti läsnä.

Sehän tässä pelottaa, kun kuinka paljon niitä tehtäviä roikkuu (lähijaksojen jälkeen). Kuitenki välimatka on niin valtava. Ei tänne tule enää. On ihan yksin niitten tehtävien kanssa. (amk-opsikelija)

Ohjauksen tehtävänä voi myös olla laittaa piste opiskelulle. Opinnot ovat tietyn ajan kestävä prosessi, jonka täytyy loppua ja josta jatketaan sitten eteenpäin.

Tää on niinku semmonen prosessi, jolla on alku ja loppu ja sit mennään niinku eteenpäin. (yamk-opiskelija)

7.5 Ohjauksen sisällölliset alueet

Opinto-ohjaus voidaan jakaa kolmeen toiminta-alueeseen: oppimiseen liittyvään ohjaukseen, ammatilliseen- ja työuraan liittyvään ohjaukseen ja henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvään ohjaukseen eli kasvun ja kehityksen ohjaukseen (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004,16). Tässä kehittämishankkeessa selvitettiin myös, millaisia tarpeita aikuisopiskelijoilla oli suhteessa näihin ohjauksen alueisiin.

Oppimiseen liittyvä ohjaus on perinteisesti oppilaitosten ohjauksen osa-alue. Oppimiseen liittyvään ohjaukseen liittyvät niin opiskelijoiden opiskelutaidot kuin opintojen sujuvan edistämisen tukeminen. Oppimiseen liittyvää ohjausta voidaan suorittaa yleisesti opinto-ohjaajan toimesta ryhmä- ja yksilöohjauksena. Se liittyy myös yksittäisten opintojaksojen oppimisen ohjaukseen. Näin se laajenee luontevasti myös jokaisen opettajan työnkuvaan.

Erityisesti aikuisten kohdalla oppimiseen liittyvän ohjauksen keskeinen teema on virtuaaliset oppimisympäristöt ja atk-taidot. Aikuisille nämä nuorille jo melko itsestään selvytydet saattavat aiheuttaa jopa pelkoja, jotka estävät oppimista.

Jotenki se moodle tuntu pelottavalta , ni se pistää kyllä pään niin sekaisin. (amk-opiskelija)

Aikuisilla on hyvin yksilölliset tarpeet suhteessa opiskelutaitoihin. Jos opiskelu on kuulunut osana aikuiselämään, opiskelutaidot saattavat olla hyvät, jos opiskeluista on aikaa, juuri opiskelun taitoihin kaivataan ohjausta.

Minä oon just opiskellu, et ei sitä semmosta. (amk-opiskelija)

Mua helpotti sillon, kun Sari (tutor-opettaja) kerto, et miten kannattaa kirjat lukea. (amk-opiskelija)

Kyllä mulle tuo opiskelutekniikan kertaaminen tuntu hyvältä. (amk-opiskelija)

Ammattikorkeakoulupedagogiikka perustuu pitkälti opiskelijan itseohjautuvuuden tukemiseen, missä korostuu konstruktivistinen oppimiskäsitys. Myös opiskelun työelämälähtöisyys tuo oman haasteensa ammattikorkeakouluopiskeluun. (esim. Kotila 2003.) Jos aikuisten koulumuistot ovat kaukaa, heidän käsityksensä oppimisesta ei vastaa ammattikorkeakoulupedagogiikkaa. Tämä saattaa aiheuttaa ristiriitaa oppimisessa. Oppiminen ei vastaakaan oppijan kuvaa siitä, mitä opiskelun tulisi olla.

Siitä tavasta, kun se oli mun mielestä sitä entistä koulumaista. Sitä, että tässä nyt opiskellaan ja luentoo ja tentti. (amk-opiskelija)

Opiskelun ohjaus voi olla myös tsemppausta ja sen vahvistamista, että kyse ei ole mistään vieraasta ja ylitsepääsemättömän vaikeasta asiasta.

Mulle oli henkilökohtaisesti hirveen helpottavaa, että tutor-opettaja otti puheeks tän, että tähän ootte tehny jo kymmeniä vuosia näitä juttuja, et antakaa mennä vaan. (amk-opiskelija)

Myös oman oppimisen tunnistamiseen toivottiin ohjausta. Tämä on linjassa aktiivisen oppijan näkemyksen kanssa. Autetaan opiskelijaa itse ottamaan vastuu opinnoistaan. Tästä puhui yksi yamk-opiskelija.

Opastusta semmoses oppimisen tunnistamisessa, et vaikka kuinka tapahtuu jotain, niin ei välttämättä oo ite niin helppo hahmottaa. (yamk-opiskelija)

Ammatilliseen ja työuraan liittyvän ohjaksen opiskelijat kokivat niveltyvän luontevaksi osaksi kaikkea opiskelua. Heidän mukaansa opinnot ja niihin liittyvän keskustelut painottuivat ja tähtäsivät juuri siihen.

Sitä on tullu koko ajan (ammattillisen kasvun ohjausta) täs luokassa ja näissä keskusteluissa. Ne herättää ammatilliseen kasvuun joko halun tai haluttomuuden. Totta kai tää on tää koulu herättäny ammatillisen kasvun juttuja. (amk-opiskelija)

Opiskeluporukan merkitys ammatillisen kasvun tukijana on suuri.

Ne tulee siit ryhmästä, niinku kasvaa siitä. (amk-opiskelija)

Ammatillinen kasvu nähdään siis itsestään selvänä osana ammattikorkeakouluopintoja, ei erillisenä ohjauksellisena alueenaan. Opiskelijat ovat tulleet opiskelemaan suurelta osin juuri ammatillisen kasvun vuoksi.

Erityisesti ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, järjestö ja nuorisotyön koulutusohjelman opiskelijoilla uraohjausta voidaan tarvita siksi, että ylempi tutkinto alalla on uusi. Mahdollisuudet tutkinnon jälkeen ovat näin ollen epäselvät.

Ja sit kuitenkin tää meijänki ala on semmonen, et me pystyttäis niinku omalla osaamisella laajentamaan sitä vähän niinku vaikka nuorisotyön yli tai jotain et mistä löytyy semmonen ammatillinen keskustelukumppani et mä alan oikeesti niinku ymmärtää paremmin et mitä niinku jonkun toisen rajan takana tehään. (yamk-opiskelija)

Edellä opiskelija pohtii mahdollisuuksiaan koulutuksen jälkeen. Voisiko siitä aueta uudenlaisia ovia suhteessa työelämään. Tämän asian pohtimiseen tarvitaan keskustelukumppania tai peiliä.

Henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvä ohjaus tai kasvun ja kehittymisen tukeminen on perinteisesti nähty korostuvan lasten ja nuorten kanssa tapahtuvassa ohjauksessa. Kuitenkin tämä ohjauksen alue tuntui tämän kehittämishankkeen perusteella korostuvan myös aikuisilla.. Puhuttiin joustoista ja erilaisten elämäntilanteiden huomioimisesta. Erityisesti aikuiset puhuivat useiden eri elämänalueiden yhdistämisen vaikeudesta.

Sitten aikatauluttaminen, kun työn ohessa tekee, niin siitäkin tulis äkkiä stressi, et miten saahaan kalenteriin. (amk-opiskelija)

Semmonen konkreettinen asia, joka varmasti aina tulee vastaan, kun on aikuisopiskelijoita, sen työelämän ja muun elämän ja opiskelujen yhteen sovittaminen. Kyllähän me käytettiin siihen aikaa, mut siihen ei varmaan liian paljon voi käyttää aikaa. (yamk-opiskelija)

Ennakoimattomat tilanteet opintojen aikana olivat niitä tilanteita, joissa ohjauksen tarve erityisesti korostui. Sillä oli merkitystä jopa opintojen jatkamisen kannalta.

Koska opintovuosien aikana ajaututaan erilaisiin asetelmiin, ni se varmaan vaikuttaa siihen, et tutkinnon saa suoritettua, et on riittävän hyvä opastus ja pysähtymisen mahdollisuus. Ja erilaisia mahdollisuuksia ennakoita asioita. (yamk-opiskelija)

Kun mä hain kouluun, ni mä en tienny et mä odotan ja sit tulikin ylläri et tulee kaks ni tota, se oli aikamoinen myllerrys, mitä mä kävin kesällä, kun sain tietää et pääsin tänne. Senmä koen tosi hyvänä et mä sain mejän yliopettajalta tosi hyvää ohjausta siihen, et mun kannattaa, kun mun ensimmäinen ajatus oli, et män en alota, ni hän sai sitten mut ylipuhuttua et ilman muuta, et mulla on mahdollisuus sitten sieltä lopusta ottaa se vuosi takasin. Mä koin, et semmonen on hirveen hyvää ohjauksellista tukea häneltä. Sen perhe-elämän ja opintojen yhteen sovittamisesta. (yamk-opiskelija)

Aikuisopiskelijat tuntuivat arvostavan sitä, että heidät oppilaitoksissa otetaan kokonaisvaltaisina ihmisinä, joilla on erilaisia elämäalueita. Henkilökohtainen huomio ja jokaisen kohtaaminen ja arvostaminen erilaisissa tilanteissa sai aikuisopiskelijoilta kiitosta.

Jotenki nää opettajat aina ihanasti korostaa, aina niinku human resources, jotenki ne aina sanoo et ajatelkaa, mikä on teidän tärkeysjärjestys, että se ykkösjuttu ei ole tää opiskelu vaan teil on muutakin, ne aina muistuttaa niistä asioista ja mulle se on ainakin hirmu tärkeätä. (yamk-opiskelija)

8 POHDINTA

Ohjauksen kehittämistarpeita koskevissa tuloksissa on todettu, että korkea-asteen ohjauksessa tulisi ensi sijaiseesti kehittää henkilökohtaista ohjausta ja ohjausvuorovaikutusta (Lairio & Penttilä 2007b, 119). Toive etenkin henkilökohtaiseen ohjaukseen tuli esiin myös tässä kehittämishankkeessa. Aikaa ja huomiota toivottiin lähinnä tutor-opettajalta. Hankkeen haastateltavien molemmissa koulutusohjelmissa toimi tutor-opettajajärjestelmä, jonka tarkoituksena oli se, että yksi opettaja luotsaa yhden ryhmän opintojen alusta loppuun saakka. Tätä käytäntöä pidettiin hyvänä. Aikuisopiskelijat kokivat tärkeänä sen, että yksi ihminen on perillä heidän tilanteestaan, eikä aina tarvitse lähteä kertaamaan kaikkea alusta. Tämä mahdollistaa paremmin myös henkilökohtaisiin elämäntilanteisiin liittyvän ohjauksen.

Ohjausvuorovaikutus sai tässä kehittämishankkeessa osakseen kiittäviä mainintoja. Opettajia pidettiin helposti lähestyttävänä, joustavina ja opiskelijan kokonaiselämäntilanteen huomioon ottavina. Myös ryhmän keskinäinen vuorovaikutus sai pelkästään positiivisia mainintoja. Tämä saattaa osaltaan johtua alasta: humanistisella ja kasvatusalalla vuorovaikutus- ja yhteisöllisyyteen liittyvä kysymykset ovat lähtökohtaisestikin keskiössä.

Korkeakoulujen arviointineuvosto korostaa opinto-ohjauksen kehittämistä siten, että opiskelijan oma vastuu opinnoista korostuu. Ohjausprosessi on rakennettava niin, että se tukee opiskelijan henkilökohtaisen opintopolun rakentamista mielekkäässä ajassa. Erityisesti henkilökohtaisen opintosuunnitelman laadintaan ja seurantaan toivotaan kiinnitettävän erityisestä ohjauksellista huomiota. (Moitus ym. 2001.) Ajatus on pitkälti samansuuntainen Onnismaan (2004, 90-92) aikuisopiskelijoiden ohjausta käsittelevien ajatusten kanssa. Onnismaan mukaan aikuisten ohjaamisesta on kyse yksilön toimijuuden korostamisesta ja henkilökohtaisten päämäärien tunnistamisesta. Henkilökohtaiseen ohjaukseen oli kovaa tarvetta myös tämän kehittämishankkeen haastatelluilla. Sekä tutoropettajan että myöhemmin opinnäytetyön ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus, tsemppaus ja tuki korostui haastatteluisissa.

Korkeakouluopiskelijat muodostavat tänä päivänä lähtökohdiltaan yhä heterogeenisemmän ryhmän (Lairio & Rekola 2007, 120). Aikuisten kohdalla

heterogeenisuus näkyy vielä nuoria opiskelijoita selvemmin. Osa opiskelijoista on opiskellut koko aikuisikänsä, toisilla edellisistä opinnoista voi olla aikaa jopa vuosikymmeniä. Myös työtaustat ovat hyvin eriäviä. Erilaiset oppijat tuovat mukanaan myös erilaiset ohjaustarpeet. Tämä näkyi selvästi myös tämän kehittämishankkeen tuloksissa. Erityisesti ohjaustarpeen heterogeenisyys tuli ilmi opiskelutaidoissa. Ohjauksessa tulee olla sensitiivinen sen suhteen, millainen ryhmä opiskelutaidoiltaan on ja valmius ohjaukselliseen eriyttämiseen opiskelutaitojen mukaan.

Ohjauksessa on pitkälti kyse voimaantumisesta ja kyvystä suunnitella omaa elämää yhä paremmin. Erityisesti itsenäisyyden ja vastuullisuuden on sanottu korostuvan aikuisiässä. (Lerkkanen & Virtanen 2005, 36-40). Opiskelijan itseohjautuvuutta ja autonomisuutta tulee kunnioittaa kuitenkin niin, että tarvittava ohjauksellinen tuki tulee saavutettua. Pyrkimyksenä tulisi olla opiskelijan ohjaaminen oman opiskelunsa haltijaksi ja tietoiseksi rakentajaksi. Tämän kehittämishankkeen haastateltavat puhuivat myös tästä prosessista: apua kaivattiin siihen, että oma suhde opiskeluihin ja opiskelun tavoitteisiin saataisiin rakennettua.

Opiskelu ei aina suju suoraviivaisesti eikä ennalta suunnitellusti. Kriisivaiheet ja muuttuvat elämäntilanteet aiheuttavat muutoksia suunnitelmiin ja saattavat hankaloittaa opintojen etenemistä. Erityisesti näitä elämäntilanteiden muutoksia on nähty syntyvän aikuisilla. Haastatellut kokivat erityisen tärkeäksi ohjauksen näissä muutos- ja kriisivaiheissa. Penttinen ja Falck (2007) toteavat yliopisto-opiskelijoita koskevassa tutkimuksessaan, että ohjausta ei välttämättä ole näkyvillä tai tarpeeksi hyvin tarjolla silloin, kun opiskeluissa ilmenee vaikeuksia (myös Korhonen 2007). Ohjauksella voidaan näissä tilanteissa parhaassa tapauksessa jopa estää opintojen keskeytyminen tai auttaa opiskelijaa selkiinnyttämään uusia ura- ja elämänsuunnitelmiaan.

Korkeakoulujen arviointineuvoston mukaan oppilaitoksen tulisi laatia kokonaisstrategiaansa perustuva opintojen ohjauksen suunnitelma, jossa on määritelty ohjauksen tavoitteet ja sisällöt (Moitus ym. 2001). Koko oppilaitosyhteisön tulisi osallistua ohjauksen kehitystyöhön ja tavoitteiden asettamiseen sekä toimintakäytänteiden luomiseen, jotta yhteinen ymmärrys ja tavoitetila saataisiin luotua. (Lairio & Rekola 2007, 124). Myös opiskelijat voidaan sitouttaa tähän kehitystyöhön ja pyrkiä näin kehittämään oppilaitokseen entistä

opiskelijakeskeisempää ohjauskulttuuria. Ohjaus voidaan ja se pitäisi nähdä kokonaisuutena oppilaitoksen toimintakulttuurissa ja muuhun pedagogiseen strategiaan kytkettynä. Keskeistä tässä kokonaisuudessa ammattikorkeakoulussa on työelämälähtöisyyden huomioiminen osana ohjauksellista ja pedagogista prosessia.

Tässä kehittämishankkeessa keskityttiin erityisesti opinto-ohjaukseen opintojen eri vaiheissa (ennen, alussa, keskivaiheella, lopussa, työelämään siirryttäessä). Raportin loppuun on tiivistetty hankkeen tuloksien pohjalta se, mitä kussakin vaiheessa tulisi ohjauksellisesti erityisesti huomioida. Tiivistelmään on myös kirjattu, mikä ohjauksen osa-alue missäkin vaiheessa tulosten pohjalta korostuu. Jatkon kehittämistyössä keskeistä on pohtia tarkemmin sisältöjä ja menetelmiä näihin vaiheisiin sekä määrittellä, kuka ohjausta suorittaa missäkin vaiheessa ja tilanteessa. Tämän kehittämishankkeen pohjalta on siis mahdollista rakentaa aikuisopiskelijoiden kokonaisvaltainen ohjaussuunnitelma.

AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUSTARPEET AMMATTIKORKEAKOULUSSA - tapausesimerkkinä humanistinen ja opetusala

Ennen opintoja

- realistinen info pääsykokeissa
- riittävä tiedostus internetin avulla ja alan työpaikoilla
- täsmäinformointi

Opintojen alku

- tietotulvan ja kaaoksen välttäminen
- rauhallinen tahti informoinnissa ja jäsentynyt kokonaisuus käytännön opiskeluasoista
- kirjallisen materiaalin hyödyntäminen
- tutoropettajan merkitys suuri, tutoropettajalle resurssoitava aikaa henkilökohtaiselle ohjaukselle
- ohjauksen osa-alueena korostuu *opiskelutaitojen ohjaaminen*

Opintojen keskivaihe

- motivointi ja tsemppaus ja yksilöllinen huomio
- opintojen keskivaiheen kriisin huomioiminen
- ohjauksen keskittyminen opinnäytetyöhön
- mahdollisten yllättävien elämäntilanteiden huomioiminen
- joustot
- ohjauksen osa-alueena korostuu *henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvä ohjaus*

Opintojen loppuvaihe

- lähijaksojen loppuminen kriittinen vaihe opinnoissa
- opinnäytetyön loppuun saattaminen
- päättökeskustelu tutun henkilön (tutoropettaja) kanssa: miten opinnot ovat menneet, mitä jäi käteen
- jatko-opintomahdollisuudet
- tulevaisuus työelämässä uuden tutkinnon jälkeen – ohjaaja peilinä
- kokonaisuuden arvioiminen
- ohjauksen osa-alueena korostuu *uraohjaus*

Opintojen jälkeen

- tiedottaminen jatkokoulutuksista
- ei mielletä enää ohjaukseksi, opinnoille laitettava myös piste

LOPUKSI

Tämän kehittämishankeen haastattelut on toteutettu Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammatikorkeakoulun keskiverto-opiskelijoiden kanssa. Jos haastattelussa olisi ollut mukana niitä, joilla on ilmennyt erityisiä vaikeuksia opinnoissaan tai jotka ovat keskeyttäneet opintonsa, tulokset ja ohjaustarpeet voisivat olla erilaisia. Jatkossa olisikin tärkeää keskittää tutkimusta myös näihin ammattikorkeakouluopiskelijoihin. Näin saataisiin ohjauksen kehittämiseen uudenlaista ja tärkeää tietoa.

Ohjaus-käsitteen monimerkityksellisyys ja sille annettavat monenlaiset tulkinnat näkyivät myös tässä työssä. Jatkossa vastaavanlaisissa hankkeissa kannattaisikin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ohjauksen käsitteestä käytäisiin riittävästi keskustelua. Näin varmistettaisiin se, että kaikki puhuvat samasta asiasta. Tässä hankkeessa etenkin ohjauksen ja opettamisen käsitteet tuntuivat välillä polveilevan toistensa kanssa sekaisin. Toisaalta näiden käsitteiden selkiinntäminen lienee myöskin oman tutkimuksensa tehtävä, tänä päivänä tärkeä sellainen, sillä sekä ohjaus että opettaminen ovat muutoksen alla ja etsivät uusia muotojaan.

Tämä kehittämishanke on ollut tekijälleen paitsi mielenkiintoinen, myös oman työn kannalta merkityksellinen matka. Kaksinaisrooli toisaalta ammattikorkeakouluopiskelijana, toisaalta ammattikorkeakoulun lehtorina on tarjonnut paitsi näkemyksiä aikuisopiskelijoiden ohjaustarpeesta, myös henkilökohtaisen kokemuksen omista ohjauksellisista tarpeista ja aikuisopiskelijana olemisesta. Tätä omakohtaista kokemusta on hyvä hyödyntää omassa työssä omien opiskelijaryhmien kanssa.

Tämän kehittämishankkeen anti toivottavasti siirtyy Mikkelin ammattikorkeakoulun aikuisopintojen kehittämiseen tai ainakin tuo sinne uusia näkemyksiä. Kysymys on kuitenkin koko organisaation kehittämistyöstä, ei yksittäisen lehtorin tai opinto-ohjaajan tekemästä suunnitelmasta.

Mihin sitä ohjaajaa tarvii, niin nimenomaan siihen jaksamisen ja olemisen kysymykseen ja kiinnostuksen kysymykseen tai siihen, et joku on kiinnostunut (yamk-opiskelija). ”Elinikäinen oppiminen kaipaa tuekseen elinikäisen ohjaamisen” (Lerkanen & Virtanen 2005, 36).

LÄHTEET

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa Kasurinen, H. (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään. Opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus, 40-56.
- Kitzinger, J. 1994. The methodology of Focus Groups: the importance of interaction between research participants. *Sociology of Health & Illness* 16 (1), 103-121.
- Korhonen, V. 2007. Opiskelijoiden merkittävät oppimiskokemukset opintopolun eri vaiheissa. Teoksessa Lairio, M. & Penttilä, M. (toim.) Opiskelijälähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 129-145.
- Kotila, H. 2003. Oppimiskäsitykset ammattikorkeakoulutuksessa. Teoksessa Kotila, H. (toim.) Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Helsinki: Edita, 13-23.
- Koulutus ja tutkimus 2007 – 2010. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriö.
- Lairio, M., Nissilä, P., Puukari, S. & Varis, E. 2001. Opinto-ohjaus sukupuolirajojen murtajana. Teoksessa Lairio, M. & Puukari, S (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 103-130.
- Lairio, M. & Penttilä, M. 2007a. Korkea-asteen ohjauksen kehittäminen. Teoksessa Opiskelijälähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 7-13.
- Lairio, M. & Penttilä, P. 2007b. Päätelmiä opintopolun ohjaushaasteista. Teoksessa Opiskelijälähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 171-175.
- Lairio, M. & Puukari, S. 2001a. Esipuhe. Teoksessa Lairio, M. & Penttilä, M. (toim.) Opiskelijälähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 3.
- Lairio, M. & Puukari, S. 2001b. Ohjaus käsitteenä ja ammattina. Teoksessa Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 9-20.
- Lairio, M. & Rekola, H. 2007. Opiskelijoiden tarpeet ohjauskulttuurin kehittämisen lähtökohtana. Teoksessa Lairio, M. & Penttilä, M. (toim.) Opiskelijälähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 107- 127.
- Lerikkanen, J. & Virtanen, R. 2005. Opinto-ohjaus elämän eri vaiheissa osallisuuden lisääjänä. Teoksessa Lerikkanen, J. (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

- Lunbom, P. 2009. Ohjaus – mitä se oikein on? Nuorisotutkimus n:o 1, vol. 27, 66-68.
- Markkula, J. 2006. Ammattikorkeakoulu opiskelijan silmin.-Opinnot, opintojen ohjaus ja vaikuttamismahdollisuudet.Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus, 28/2006.
- Moitus, Sirpa – Huttu, Kristiina – Isohanni, Irene – Lerkkanen, Jukka – Mielityinen, Ida – Talvi,
Ulla – Uusi-Rauva, Erkki – Vuorinen, Raimo (2001): *Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa*. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 13. Helsinki: Edita.
- Onnismaa, J. 2004. Aikuisten ohjaus ja elinikäinen oppiminen. Teoksessa Kasurinen H. (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään. – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus.
- Pajarinen, M, Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Helsinki: Opetushallitus.
- Penttinen, L. & Falck H. 2007. Mutkia opintopoluilla: keskeyttämistä harkitsevien ohjaustarpeet ja haettu ohjaus. Teoksessa Lairio, M. & Penttilä, M. (toim.) Opiskelijälähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 37-67.
- Salminen, H. 2003. Aikuiskoulutuksen haasteet ammattikorkeakouluissa. Teoksessa Kotila, H. (toim.) Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Helsinki: Edita, 24-35.

LIITE 1**Haastattelurunko**

- 1) TAUSTATIEDOT
- 2) OHJAUS ENNEN OPINTOJEN ALKUA
  - Millaista ohjausta saatiin
  - Oliko riittävää
  - Millaista ohjausta olisi kaivannut
- 3) OHJAUS OPINTOJEN ALKUVAIHEESSA
  - Millaista ohjausta saatiin
  - Oliko riittävää
  - Millaista ohjausta olisi kaivannut
- 4) OHJAUS OPINTOJEN KESKIVAIHEESSA
  - Millaista ohjausta saatiin
  - Oliko riittävää
  - Millaista ohjausta olisi tarvinnut, uskoo tarvitsevänsä
- 5) OHJAUS OPINTOJEN LOPPUVAIHEESSA
  - Millaista ohjausta uskoo tarvitsevänsä
- 6) OPISKELIJAN OPISKELUTAIDOT JA OPINTOJEN EDISTÄMINEN
  - Millaista ohjausta saanut
  - Onko tarpeellista
  - Tarvitsisiko tätä enemmän
- 7) KASVUN JA KEHITYMISEN TUKEMINEN, HENKILÖKOHTAISEEN ELÄMÄNTILANTEeseen LIITTYVÄ OHJAUS
  - Millaista ohjausta saanut
  - Onko tarpeellista
  - Tarvitsisiko tätä enemmän
- 8) AMMATILLINEN JA TYÖURAAAN LIITTYVÄ OHJAUS
  - Millaista ohjausta saanut
  - Onko tarpeellista
  - Tarvitsisiko tätä enemmän
- 9) MUUTA OHJAUksesta JA AMMATTKORKEAKOULUOPISKELUSTA